

דם על המקלדת

אם פעם אלימות התגובה הייתה שמורה לטוקבקיסטים פחדנים בעילום שם, באה הרשת החברתית ומחברת פנים לכל לייק עדרי, תגובה אגרסיבית או שיתוף מכפיש. כיכר העיר החדשה? נסו גיליוטינה ולינץ' בחסות הפייסבוק. **G בעקבות עריצות הרשת והגרוע שעוד לפנינו ← חן שליטא**

בשכונה. רוצחת, מחבלת, בקיצור, חלאה. ועכשיו טבעונים קדושים, תמצאי קיר אחר לטפס עליו". אבל האש רק גברה, כשאחד משיאיה היה הפצת סרטון יוטיוב שבו אישה שמנה אוכלת יחד עם החתול שלה אוכל של חתולים וכותרתו אריאנה מלמד. מלמד הודיעה שתלונן במשטרה ומאו סירבה להגיב לפניות התקשורת, בנימוק שהיא מבקשת להשאיר את העניין בתוך הפייסבוק. אלא שמה שקורה בפייסבוק, כבר מזמן לא נותר רק שם. למעשה, מאז שהפכו הרשתות החברתיות ובראשן פייסבוק לחלק יומיומי מחייהם של מאות מיליוני גולשים, הטיעון שיש את החיים האמיתיים ויש את פייסבוק, הופך ליותר ויותר חמקמק.

"אנחנו כל-כך פעילים ברשת, שהתרגלנו לא לעשות רפלקסיה", אומרת ד"ר כרמל ויסמן, שחקרת שייקטיג' בתוכנית הרב תחומית במדעי הרוח באוניברסיטת תל אביב. "במקום זה, אנחנו פשוט מגיבים בלי לחשוב. זה גם נורא קל, כמעט כמו לצעוק על הטלוויזיה, כי אנחנו לבר מול המחשב". בפייסבוק את לא באמת מסתרת תחת מעטה האנונימיות. אם נשים בצד את המיעוט בעל הפרופיל הפיקטיבי, לכולם יש פנים ושמות ואת חלקנו הגדול קל מאוד לאתר.

"נכון, אם בעבר הסבירו את האלימות הזו

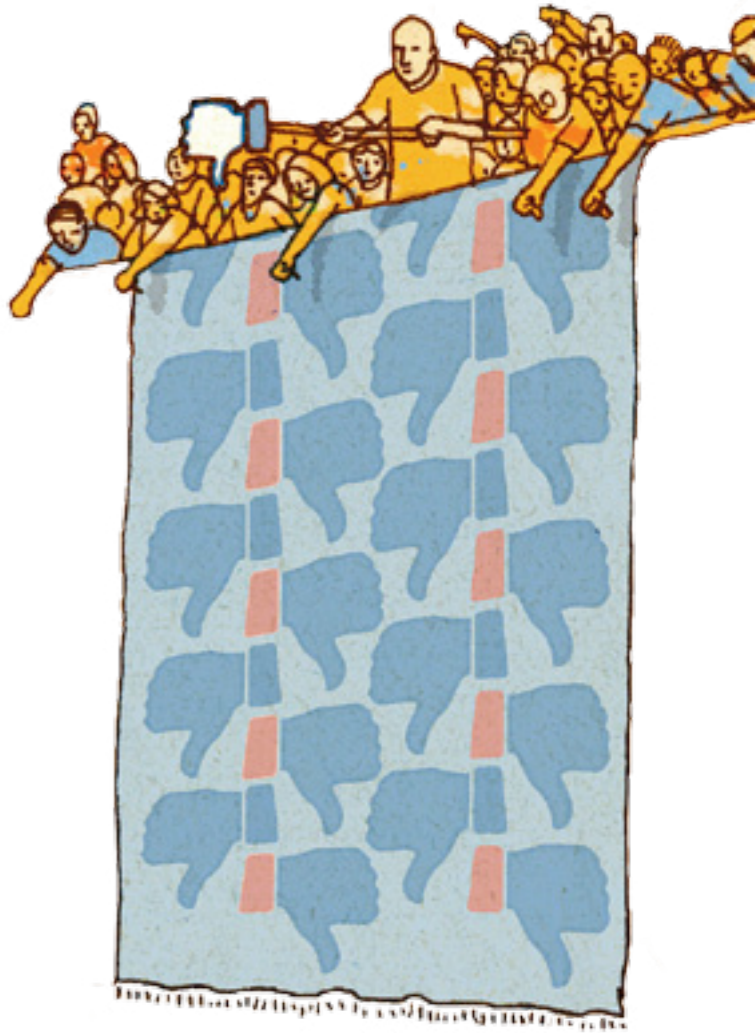
בשכונה. רוצחת, מחבלת, בקיצור, חלאה. ועכשיו טבעונים קדושים, תמצאי קיר אחר לטפס עליו". אבל האש רק גברה, כשאחד משיאיה היה הפצת סרטון יוטיוב שבו אישה שמנה אוכלת יחד עם החתול שלה אוכל של חתולים וכותרתו אריאנה מלמד. מלמד הודיעה שתלונן במשטרה ומאו סירבה להגיב לפניות התקשורת, בנימוק שהיא מבקשת להשאיר את העניין בתוך הפייסבוק. אלא שמה שקורה בפייסבוק, כבר מזמן לא נותר רק שם. למעשה, מאז שהפכו הרשתות החברתיות ובראשן פייסבוק לחלק יומיומי מחייהם של מאות מיליוני גולשים, הטיעון שיש את החיים האמיתיים ויש את פייסבוק, הופך ליותר ויותר חמקמק.

"אנחנו כל-כך פעילים ברשת, שהתרגלנו לא לעשות רפלקסיה", אומרת ד"ר כרמל ויסמן, שחקרת שייקטיג' בתוכנית הרב תחומית במדעי הרוח באוניברסיטת תל אביב. "במקום זה, אנחנו פשוט מגיבים בלי לחשוב. זה גם נורא קל, כמעט כמו לצעוק על הטלוויזיה, כי אנחנו לבר מול המחשב". בפייסבוק את לא באמת מסתרת תחת מעטה האנונימיות. אם נשים בצד את המיעוט בעל הפרופיל הפיקטיבי, לכולם יש פנים ושמות ואת חלקנו הגדול קל מאוד לאתר.

"נכון, אם בעבר הסבירו את האלימות הזו

פק אם אריאנה מלמד העריכה כמה אלימה תהיה המהומה שתפרוץ בעקבות טור שכתבה בערוץ האוכל של ויינט ובו תיארה מתכון לברביקיו בצלייה איטית לרגל יום העצמאות האמריקאי. ייתכן שהיו אלה צילומי הבשר על הגריל, ואולי דווקא ההתענגות הקרניבורית שתיארה מלמד היא זו שהלהיטה את רוחות הטבעונים. והאמת, זה גם לא ממש משנה. מלמד, בעיקר דרך דף הפייסבוק שלה, הוצפה בתגובות שרבות מהן חרגו מהוויכוח האידיאולוגי הלגיטימי שנישט סביב אכילת בעלי חיים. הנה מקצתן: "לא יהיה לך דור המשך כמו להיטלר; תחטמי את פיך ותתפטרי לנו מהעולם; את לא שווה את האוויר שאת נושמת כי זה על חשבון בעלי החיים; שתחנקי, פסולת אנושית, מעניין איך היית מגיבה אם הייתי מכניסה לצלחת שלי את הילדים שלך; הלוואי שיאנסו אותך".

בחתלה היא עוד הגיבה בחצי התרסה, חצי הומור, כשהשיבה לתגובות שהלכו והצטברו ב"כ", אני מכינה סטייקים, שניצלים, קציצות, קבב... צולה עופות ואופה שוקי כבש. אני רוצחת. העדפתי לאמץ ילדים ולא אוגרים חסרי בית. אני אשמה בג'יהאד. מעדיפה לחבק חברים ולא פרות. לראוג לזכויות ילדים עם מוגבלויות ופחות מזה לעורבים המסכנים

מכל התנועה הזו במרחב הציבורי. הפליאה שלנו מזכירה את הפילוסופים במהפכה התעשייתית, שניתחו את התנהגות ההמון שגדש את הערים ונעו בין הערכה לחוכמת ההמונים לבין רתיעה מעריצות ההמונים. לפעמים מדובר במתקפה רבתי, אבל לרוב מספיקות המששש תגובות כדי ליצור תחושה של מתקפה מאורגנת.

נניח שאחרי פרובוקציה מכוונת המתקפה מתבקשת, אבל יש מקרים שהמתקפה לא מבין מאיפה זה בא לו. "כי אנחנו כל הזמן מסגנים את החברים שלנו ברשת, מוחקים או 'עושים הייד' לחבר השמאלני מדי או הימני מדי. ואחרי שהשארנו את עצמנו רק עם מי שדומים לנו, אנחנו מתפלאים לעצמנו תיבת תהודה, שמהרהרת לנו את עצמנו, ושלא כולם חושבים כמונו. זה חוק במיוחד אצל קבוצות מיעוט קיצוניות, שמקבלות באמצעות הדהוד כזה תחושה מזויפת של מיינסטרים שמאפשרת להן להקצין עוד יותר. ומה שעוד מעניין הוא שגם כשאנחנו המותקפים וגם כשאנחנו התוקפים, אנחנו לא קולטים שגם אנחנו חלק מאיזשהו ערד. העדר שלנו".

כמה לייקים כבר יש?

או כן, כולנו הרבה פחות אינדיבידואליסטים ופחות עצמאים מחשבתית מכפי שנרמה לנו. נסו לחשוב כמה קלה הייתה ירכם על המקש, כשהתלבטתם אם להקליק לייק לפוסט שנוי במחלוקת וגיליתם שכמה מחברייכם, בעיקר אלה שאתם מחשיבים את דעתם, כבר סימנו לייק לפניכם. האם הרגשתם נוח יותר להצטרף לאותה אמירה חריפה? אבי לון, מייסד "סטטוסים מצייצים", שהפכה לכיכר העיר החדשה בזכות הפרסום והרחיפה שהיא נותנת לפוסטים פופולריים, אמנם לא מוכן להתחייב לגבי המשמעות שיש לחברים במתיכתנו בפוסט כזה או אחר, אבל מסכים ש"ככל שיותר אנשים משתפים או עושים לייק לפוסט, יהיה לך יותר קל להצטרף אליהם". ואילו ד"ר אוי לביאון, ראש בית הספר לתקשורת באוניברסיטת אריאל, שחוקר את השימוש במדיה החברתית, מוכן להמר ביתר קלות על השפעת החברים ברשת על הבחירות ועל הפעולות שלנו. "כשאת חברה בקבוצה אידיאולוגית שפעילה ברשת, נוצר לחץ קבוצתי להגיב לנושא מסוים שהוא בנפשה של הקבוצה, כך שפוטנציאל התגובה של המשתתפים בה הוא הרבה יותר גדול".

אני תמיד יכולה להגיד שלא שמת לי לב, הרי בליכר הרבה פוסטים רצים כל הזמן מול העיניים.

"ונניח שאת זה יקבלו, אבל נראה אותך מגיבה הפוך לרוח הקבוצה. זה כבר יתפוס הרבה יותר תשומת לב וישים אותך בעמדה נוקדונפורמיסטית מול קבוצת ההתייחסות שלך, שלא בטוח שתרצי להיות בה".

לביאון מביא כדוגמה מחקר רחב היקף שנעשה בשיתוף עם פייסבוק במהלך המחירות לקונגרס האמריקאי ב-2010 וכלל 61 מיליון מצביעים פוטנציאליים. במסגרת המחקר יכלו חברי פייסבוק בעלי זכות הצבעה, שמימשו את זכותם והצביעו, להוסיף לצד תמונת הפרופיל שלהם ולווג שאמר "אני הצבעתי". המחקר הוכיח בצורה חד משמעית שהקבוצה שקיבלה עדיין על חבריה המצביעים בתוספת תמונה שלהם, הצביעה בשיעור גבוה יותר מקבוצה שקיבלה על כך הודעה כתובה, מבלי שהופיעה תמונת הפרופיל, ובשיעור ניכר הרבה יותר מקבוצת הביקורת שלא קיבלה שום עדיין על הצבעת חבריה.

"מרק ביוקנן בספרו 'האטום החברתי' טוען שאחת התכונות שמאפשרות לנו לשרוד, היא היכולת שלנו לחקות אחרים", מסביר ד"ר יובל דרוור, ראש המסלול לתקשורת דיגיטלית במסלול האקדמי של המכללה למינהל. "אנחנו רק חושבים שאנחנו חושבים בעצמנו, כשלמעשה אנחנו מושפעים מהסביבה שלנו ומעדיפים לחקות אותה, כשאין לנו מספיק מידע".

כמה למושל?

"נגיד שישרפו מכוניות בהפגנה. המוטיבציה של המפגיין ה-101 להעלות מכונית באש, תהיה שונה לחלוטין מזו של שורף המכונית הראשונה. זו תהיה כבר דינמיקה אחרת, שמבוססת על חיזוקי וקיימת גם ברשת. לא צריך יותר מכמה שעות כדי להוציא לדרך ציד מכשפות ברשת. אנחנו ממילא חיים בתרבות אלימה ומתלהמת והאטמוספירה ברשת מביאה בקלות למצב

שבו אנחנו כבר יודעים למה הבן אדם התכוון, כמה הוא אשם ואיך צריך להעניש אותו".

כלפי חברים אנחנו סלחניים יותר, או שדווקא האכזבה הגדולה ממה שגילינו עליהם, גורמת לנו להסתער עליהם יותר?

"אני נוטה להאמין שחבר עשוי להיתפס כרמות יותר עגולה ופחות פלקטית. לא בקלות הופכים אותו לשתן ולרוב ההתייחסות אליו יותר סלחנית ואינטליגנטית. חברים קרובים מכינים שאת כותבת בקונטקסט מסוים ומכירים מספיק את העמדות ואת השריטות שלך, כדי לא לקחת משפט ולהוציא אותו מהקשר. מצד שני, כבר קרה שנכנסו בי בפייסבוק אנשים שהכרתי.

"זה קרה אחרי שפרסמתי מאמר ב'העין השביעית' שהכיל ביקורת נגד הרס שטיף, נושאת הדגל בפרשת עמנואל רוון, שמיהרה לטעמי לנכס לעצמה את תפקיד השופט. כל תא העיתונאיות נכנסו בי בחזרה, גם דרך הפייסבוק של העין השביעית וגם בהודעות פרטיות. מי זה הרפוק הזה ומה הוא חושב שהוא, וזה כלל גם תחקירניות מערוץ 10 שמכירות אותי אישית, כי אני מופיע שם. באתי להעלות דיון עקרוני והפכתי ברגע לשונא נשים, לחסר סבלנות ולמתנשא".

הדרך לקרב גלדיאטורים

פרשת עמנואל רוון היא דוגמה מצוינת לשאלה האם אפשר להעלות ברשת דעה שאינה פוליטיקלי קורקט ולצאת ממנה בשלום. ולא, לא מדובר באותה הדעה שתעשה אותנו לאולטרה מגניבים בעיני קבוצת ההתייחסות שלנו, אלא כזו שגורמת לנו לכאורה לסכן את מעמדנו הליברלי והנאור לטובת דעות פחות נוחות לעיכול, כמו זו שהציג ד"ר יובל אלבשן מהפקולטה למשפטים באוניברסיטה העברית לגבי רוון. "כתבתי מאמר ב'הארץ' שאומר שעמנואל היה אדם עם כוח שצריך לפרק, אבל ברגע שהושגה המטרה, להמשיך ולרדוד על דמו זו סתם אלימות. זה היה מסוג המאמרים שכבר בשלב הכתיבה, אתה מתחרט עליהם, במובן הזה שאתה יודע שההמון ישעט לעברך על שהעזת לחשוב אחרת. וזה באמת מה שקרה. מה שמדהים הוא שבאופן פומבי כמעט כולם בפייסבוק חתכו אותי, אבל בהודעות הפרטיות, שאיש לא ראה, אנשים כתבו לי שהם מסכימים איתי".

הם פחדו להודות בזה באופן פומבי?

"כנראה, וחבל. כי כניעה כזאת להמון מחשש שהחצים יפנו אליך היא סוג של כישלון מוסרי. במקום שיה נינוח של אנשים בבית, הפייסבוק הפך לכיכר העיר עם עמוד תלייה. מה גם שהרבה יותר קל לגייס למלחמות שם אנשים. לא צריך לצאת מהבית ולהויע כמו בהפגנה אמיתית, פשוט כותבים מה שרוצים בחסות ההמון. זה חלק מתופעת הדה'אינדידואציה. האינדידואל מאבד את זהותו האישית ומרשה לעצמו לנהוג באלימות, כי הוא יודע שההמון מגן עליו ושלא ישלם את המחיר לבר. זה קורה לחיילים בצבא וזה קורה לגולשים ברשת. ובניגוד למה שאולי מקובל להניח, זה ממש לא קיים רק אצל הימין הפשיסטי, אלא גם אצל השמאל, רק שאצלו זה מוצג בצורה טהרנית יותר".

נשמע שגם כאן אתה מודבר מתוך היכרות אישית.

"לצער כן, כששימשתי כמנהל הקליניקות המשפטיות באוניברסיטה, הובלתי את מאבק הקופאיות בסופרפארם על תנאי העבודה שלהן. כל אלה שמחאו לי כפיים בזמן המאבק, נכנסו בי אחרי חתימת הסכם הפשרה, שלא היה לטעמם. הגחיכו אותי כאדם, כתבו שאני מושחת, שקנו אותי במיליונים. מגני זכויות האדם היו הראשונים להסתער. איך אפשר להטיף בעד סובלנות וזכויות אדם הצביעות והואת נחשפת".

מי שוודאי יודעה עם הרברים הוא העיתונאי גל אוהובסקי, שכתב במגזין "טיים אאוט" לפני שנתיים על סלידתו מחתולי הרחוב. התגובות שפרסמו פעילים למען זכויות בעלי החיים לא איחרו לבוא. "אני מאחלת לו שבגלגול הבא תזכה להיות תתול דרוס ולמות אחרי שעות כשהוא מרוח על הכביש", הייתה רק אחת מהתגובות שאנשים הרשו לעצמם לכתוב בפייסבוק. "וואוו, זה היה ממש מבהיל. אפילו טיפה מפחיד",

"הפייסבוק הפך לכיכר העיר עם עמוד תלייה", אומר ד"ר יובל אלבשן, ובניגוד למה שאולי מקובל להניח, זה ממש לא קיים רק אצל הימין הפשיסטי, אלא גם אצל השמאל, רק שאצלו זה מוצג בצורה טהרנית יותר"

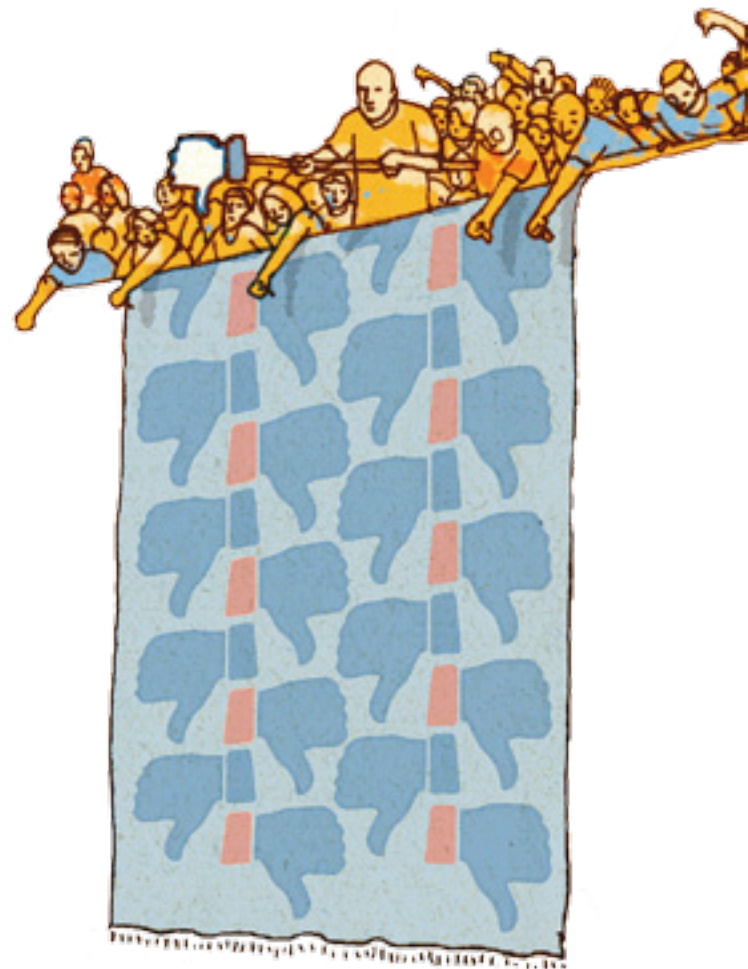

"יש מי שנבהלים עד כדי כך שהם סוגרים את הפרופיל שלהם", מספר אבי לון מ"סטטוסים מצייצים". יש פוסטים שאני מחליט שלא לפרסם, למרות שזכו לאלפי שיתופים, כי הם יגרמו להתלהמות היסטרית"

"בעבר הסבירו את האלימות הזו באנונימיות הטוקבקים", אומרת ד"ר כרמל ויסמן. "מאז עידן הרשתות החברתיות התיאוריה הזו נפלה, ועדיין, אם היינו פוגשים את אותם אנשים שאנחנו מתקיפים היינו מסתפקים באמירות הרבה יותר חלביות"

אין סיבה להגן על האמירות שבהן כתב עזו, כי הוא מסוגל להימשך לילדות בנות שבע, "שזה אמנם לוהט אבל לא לעניין". גינוי שנתפס כרפה למדי. מצד שני, עזו תפס את עצמו כמי שמנהל דיון תיאורטי בין חברים ולא כמי שנדרש לנסח בקפידה מסר לאומה. גם לא בטוח שמישהו מעבר לחבריו בקבוצה היה בכלל נחשף לכל זה, אלמלא חשפה את הדברים אורטל בן-דיין, פעילה חברתית ואושיית פייסבוק ששלהבה את ההמונים.

לא עזרה תגובתו המאוחרת של עזו כי "מעשה מיני בילדים הוא אסור לא בגלל הטאבו, אלא כי הוא פוצע אותם פצע עצום לכל החיים, כלומר זה מעשה תועבה לשעצמו". עזו, שנהנה גם מאפיל הסלבריטאי כבנו של הסופר עמוס עזו, כבר נקשר לעמוד הקלון. חבריו לקבוצה טענו להגנתו כי הוציאו את דבריו מהקשר, ומדיון תאורטי על פנטזיות ארוטיות הפכו אותו לפדופיל, אבל הרוחות כבר סערו ועזו נתפס כעבריין מסוכן.

בתגובה שהעביר לאתר "חורים ברשת" נכתב: "אתם מוזמנים להעמיד פנים שאינכם מבחינים בין אמירות רציניות לבין אירוניה עצמית שחורה. אתם מוזמנים להימנע מלברוק איתי למה התכוונתי, להימנע מדיאלוג ובידורים. לא אתבע אף אחד... למעשה, סביר שאהיה עסוק בניהול המשברים הרבים שהליניץ' המיט על חי האישיים. בשביל ליניץ' אף פעם לא נדרשת מזימה או קנוניה. מספיק לבוא, לראות שמחטיפים למישהו ואחרי הסבר קצר מאחד הנזעמים שלידיכם, להכניס איוז בעיטה טובה משלכם... אל תתפלאו שזה יגיע גם אליכם גם אם אין לכם אבא מפורסם, וזה יגיע".

מה תעשה נערה בת 16?

ואכן, במהירות שיא מגיעים לתקשורת הממוסרת סיפורים שמתפתחים בפייסבוק. די בכמה שיתופים ולייקים כדי שכל עיתונאי יעלה על הסיפור החם שרץ עכשיו. הבעיה היא שאותו סיפור נתפס תמיד כאוטנטי, ככזה שנכתב בכאב, ממעמקי הבטן ומקבל תוקף של אמת מוחלטת ברגע שהוא מועלה על המקלדת.

"כל מי שקרה לו משהו לא נעים באיוז מסעדה מעלה את סיפורו הנוגע ללב", אומרת ויסמן. "יש מקרים שבהם זה מוצדק, אבל יש גם אנשים שמנצלים את המנגנון הזה. אנחנו לוחצים על שיתוף בלי לברוק ובלי לשמוע את הצד השני וככה לפעמים הוא גם מגיע לתקשורת. כאילו אין נורמות עיתונאיות של הצלבה ובריקה. התחושה היא שכבר לא צריך לאכוף את כללי האתיקה כמו בעיתונות, כי זו רק שיחה בין חברים, אבל גם כאן יש מניפולציות".

הנה עוד מניפולציה אחת לסיום. דרכי השייך של עזו וייל את ספרו החדש באמצעות הפייסבוק כבר נדונו בהרחבה. וייל גייס כספים באמצעות סרטונים שהפיץ תוך הצנעת העובדה שהספר יצא בהוצאה מוכרת והביא רבים ממעריציו ברשת להאמין, שהם מסייעים לו להילחם ברשתות הגדולות ולהוציא את הספר בהוצאה עצמית. רבים מהגולשים שתמכו בו כספית חשו מרומים ולא טרחו להסתיר את אכזבתם על קיר הפייסבוק שלו. אפשר להניח שוייל, עם הציניות המתוחכמת שלו, מסוגל לספוג את הדברים. וגם האופן המזלזל והאלים שבו השיב לכמה מהגולשים, לא הותיר חשק גדול לרחם עליו. ובכל זאת, דברים שאמר לפני שבועיים למגזין "ליידי גלובס" מעוררים מחשבה נוספת ומחזירים את הדיון לדרך שבה אנשים מרשים לעצמם להתנהל כשהם מאחורי המסכים.

"בן אדם שמכיר אותי מהתיכון בערך, עברנו ביחד ולא רבנו מעולם על מסטיק, נכנס בשלוש בלילה לכל דיון אפשרי כדי להגיד עליי דברים נוראיים. אני תופס אותו בסוף וכותב לו: 'שלום, זה אני, אתה רוצה לשאול אותי משהו?' והוא משתק, חוזר אליי אחרי חצי שעה וכותב: 'אני חושב שאמרת כמה דברים לא יפים, אתה צריך להתנצל'. פתאום הנימה אחרת לגמרי, כי היה מולו בן אדם.

"אני בן 50 ועברתי כמה דברים בחיים, ידעתי שיגיע מחר ויעברו למישהו אחר. ועדיין, נשכחתי על הספה, הסתכלתי על התקרה ואמרת שאני רוצה למות. כל הזמן חשבתי מה עושה ילדה בת 16 שמישהו מעלה תמונה שלה בבקיני וכותב 'שמנה מכוערת', וממטולה עד אילת מתחילים לתייג ולגלגל. אני לא בטוח שהיא שורדת את הלילה הזה".

chen-s@globes.co.il

הוא פתח שבוע לאחר מכן את טורו בסוג של התנצלות משועשעת. "כתבתי בחיים כמה דברים מעוררי מחלוקת, אבל כליכך הרבה תגובות, כה אגרסיביות ואלימות, לא חטפתי בחיים... רמת התגובות הייתה כאילו רצחתי את רבין... אני מניף דגל לבן, מתנצל בפני כל אלה שנעלבו ומבטיח לא להגיד יותר אף מילה רעה על חתול".

אוחובסקי, דרור ואלבשן עוד הגיבו בקלילות יחסית לעליהם שחטפו, אולי כי שלושתם מכירים את עולם התקשורת ומודעים לכך שהסערה תחלוף כמעט באותה מהירות שהופיעה, ומי שכותב מאמר ביקורתי צריך גם לדעת לחטוף את הריקושטים. אבל מה קורה לאנשים פרטיים, הסרי תהודה ציבורית, שמוצאים את עצמם פתאום במרכז של הליניץ' התורן?

"יש כאלה שמוחקים את הפוסט ויש מי שנבהלים עד כדי כך שהם סוגרים את הפרופיל שלהם", מספר אבי לן. "הרגועים יותר מסתפקים בשינוי הגדרות הפרטיות שלהם, אבל אם אתה לא פרובוקטור מקצועי, זה ישפיע עליך ובצדק ישפיע. פוסטים ויראליים יוצאים מהר מהקהילה המצומצמת שאת חברה בה, בזכות השיתופים שאנשים עושים, ומאחר שהשנאה היא אחד הכוחות שמזינים את פייסבוק, הדרך משם לקרב גלדיאטורים קצרה מאוד".

אתה לא יכול להתכחש לתרומה של "סטטוסים מצייצים" להפצתם של פוסטים כאלה.

"תאמיני לי שאני מרגיש את כובד האחריות. יש פוסטים שאני מחליט שלא לפרסם, למרות שזכו לאלפי שיתופים, כי הם יגרמו להתלהמות היסטורית. היה אחד כזה לא מזמן שתיאר מקרה פשיעה של סודני בדרום תל אביב, ובדרך שבה הוא היה מנוסח חשבתי שהוא רק יגביר את השנאה לכלל הפליטים. בכלל, פליטים ועובדים זרים זוכים למעט מאוד אהדה ולהרבה מאוד גילויי שנאה ברשת. זה נשמע מוזר, כי תמיד נדמה שאנשים מפזרים בקלילות לייק ומאוד מפרגנים אחד לשני, אבל שימי לב שכל האור והאהבה האלה מופנים רק לאנשים כמוהם. שלא לדבר על זה, שלרוב האנשים בפייסבוק אין חוש הומור. כל בדיחה נתפסת כפוגענית וכל התלוצצות יכולה להביא לסקילה. לפעמים זה כליכך הזוי, שאני תולש את שערות ראשי".

"זה יגיע גם אליכם"

נושאים מעוררי מחלוקת יש בשפע. "באופן שאולי יפתיע, נושאים שמתייחסים לזהות שלנו ולפחדים שלנו מעוררים הרבה יותר יצרים מאשר הנושאים הפוליטיים, שמפעילים בעיקר מיעוט קולני", אומרת ויסמן. חיוק לדברים נמצא במחקר שערך אורי טננבוים לצורך עבודת תזה בחוג לתקשורת באוניברסיטת תל אביב. טננבוים, לשעבר ראש דסק חדשות באתר "זואלה", בחן את ההבדלים בין הידיעות מעוררות העניין שהוגדרו כן לפי מספר ההקלקות עליהן לבין אלה שעוררו דיון והוגדרו לפי כמות הטוקבקים. "ביולי 2011, החודש שבו המחאה החברתית הייתה בשיאה, האייטמים שעסקו במחאה היו מאוד מטוקבקים, אבל לא רדגו ברמת ההקלקות את אלה שהיו הכי נצפים ועסקו יותר בסנסציות כמו הרצח של הרב אלעזר אבוחצירא או הטבח באיסלו, נושאים שהם פחות רלבנטיים לרוב הישראלים, אבל מעוררים יותר סקרנות".

גם אור אלתרמן-ברנע, מייסדת מאמאזון, קבוצת האימהות הפופולרית בפייסבוק, מאמינה שהוויכוחים המרים שנישטים בקבוצה סביב חיסונים, הנקה, לינה משותפת או גמילה מחיתולים הם למעשה סוג של מאבק על הדרך ועל הזהות של כל אחת מהמתפתות. "רוב האימהות די מגששות את דרכן עד שהן בוחרות באיזושהי גישה. וכשהן רואות נשים שנהגות אחרת, ולמעשה מערערות על הבחירה שלהן, הן מרגישות שהן חייבות להגן על הדרך שלהן בחירוף נפש, כי כל בחירה אחרת תערער אותן. מה שעוד מעניין הוא שכל עוד הוויכוחים מתנהלים בתוך הקבוצה זה בסדר. ברגע שמישהו תעז להוציא אותם החוצה, כמו מאמר דעה שפורסם לא מזמן ב'זואלה' ותיאר את הנעשה בקבוצה, כולן ירגישו מאוד חשופות ונבגדות". דניאל עזו, משורר ומלחין, שהותקף ברשת ומחוצה לה בעקבות אמירות בעלות גוון פדופילי שכתב במסגרת דיון בנושא שניהלה קבוצת פייסבוק בשם "המשחק של ג'נדר", וראי יודעה עם תחושת הנבגדות הזאת. האמת,

"כבר קרה שנכנסו בי בפייסבוק אנשים שהכרתי", אומר ד"ר יובל דרוז. "פרסמתי מאמר שהכיל ביקורת נגד הדס שטייף, נושאת הדגל בפרשת עמנואל רוזן. באתי להעלות דיון עקרוני והפכתי ברגע לשונא נשים"

"אני בן 50 ועדיין, נשכחתי על הספה, הסתכלתי על התקרה ואמרת שאני רוצה למות", אמר עוזי וייל ל"ליידי גלובס". "כל הזמן חשבתי מה עושה ילדה בת 16 שמישהו מעלה תמונה שלה בבקיני וכותב 'שמנה מכוערת'. אני לא בטוח שהיא שורדת את הלילה הזה"

גל אוחובסקי העז לכתוב לפני שנתיים על סלידתו הלגיטימית מחתולי הרחוב. "אני מאחלת לו שבגלגול הבא יזכה להיות חתול דרוס ולמות אחרי שעות כשהוא מרוח על הכביש", הייתה רק אחת מהתגובות שנכתבו כלפיו בפייסבוק

